

A sporttehetség: lehetőség és pedagógiai kihívás

Gortva János*

DOI: 10.21549/NTNY.45.2024.2.6

Révész László (2023). *A sporttehetség-gondozás elmélete és gyakorlata*. Krea-Fitt Kft. ISBN 9786158209748

A tehetség azonosítása és gondozása olyan pedagógiai probléma, amely mindig is foglalkoztatta a szakembereket. Pedagógusok és pszichológusok sokasága igyekezett definiálni a tehetség fogalmát és gyakorlati tanácsokat adni a tehetség fogalmának értelmezéséhez, illetve a tehetség-gondozáshoz. Révész László könyve is ezek közé a művek közé tartozik. Ahogy a címben is ígéri, egyszerre tisztázza az elméleti hátteret, és ad a gyakorlatban is jól használható tudást. Műve hasznos olvasmány sokaknak: pedagógusok, edzők, egyéb sportszakemberek és szülők is profitálhatnak a megismeréséből.

Mi is a tehetség, tehetjük fel a kérdést, mielőtt Révész László könyvét elkezdjük vizsgálni, elemezni. E kérdésre sokan sokféle választ próbáltak adni. Gyarmathy Éva könyvében például a tehetség jellemzőit úgy foglalja

össze, hogy kiemelkedő képessége mellett egyéni látásmód és gondolkodás, valamint jelentős belső hajtóerő jellemzi a tehetséges személyeket. Felhívja ugyanakkor a figyelmet arra, hogy a tehetség terhet ró a tehetséges személyre éppúgy, mint a környezetére, a vele foglalkozó szakemberekre és a családra is. A tehetség ugyanis konfliktusforrás, hiszen a tehetséges egyén látásmódja, gondolatai nem mindig egyeztethetőek össze a többség gondolkodásmódjával (Gyarmathy, 2007). E jellemzők végiggondolása után könnyű belátni, hogy a Révész László munkájához hasonló, a gyakorlatban is jól használható, egyben a legfrissebb kutatásokat bemutató művekre óriási szükség van, és az aktualitásuk sosem lehet kérdéses. Számos szakirodalom rámutat azonban arra, hogy a sporttehetség definíciója még összetettebb, még nehezebben értelmezhető, mert az általános tehetségjellemzőkön kívül sportágspecifikus tényezőket is figyelembe kell venni (Szatmári, 2018). Nem szabad ugyanakkor elfelejteni azt sem, hogy a tehetség a sportsikernek csak az egyik, de messze nem kizárólagos tényezője, éppen ezért van jelentős szerepe a sporttehetség gondozásának, a tudományosan megalapozott, tudatos szakmai munkának minden sportsikerben (Bognár, 2010). A tehetségnek és a sporttehetségnek azonban nem csak tudományos definíciói és megközelítései léteznek. A háromszoros olimpiai bajnok pólólegendá, Benedek Tibor például egy sokszor idézett interjúban azt emelte ki, hogy a szorgalom és az akaraterő az ő esetében ellensúlyozni tudta a – véleménye szerint – kiemelkedő képességek hiányát (Paján & Bánhid, 2011).

A szerző már a könyv előszavában egyértelműen jelzi, hogy a sporttehetség fogalmát gyakran leegyszerűsítik. Vállalt célja éppen ennek megváltoztatása, a tehetségmodellek és a tehetséggondozás összetettségének bemutatása. A kötetet két jeles szakember is ajánlja az olvasóknak. Az ajánlók személye is mutatja, hogy a mű sok területen felhasználható. Köpf Károly a Magyar Edzők Társaságának főtítkáráként írt ajánlót. A másik ajánló, Bartha Csaba, a

* Adjunktus, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Sporttudományi Intézet, Sport- és egészségtudományi Kutatócsoport, gortva.janos@uni-eszterhazy.hu

MOB operatív igazgatója rámutat, hogy a könyv hiánypótló, és hat fejezete nemcsak kérdéseket vet fel, de igyekszik azokra válaszokat is adni.

Minden egyes fejezet ugyanúgy épül fel, következetes, áttekinthető és didaktikai célokat szolgáló szerkezeti tagoltság jellemzi ezeket. A fejezetek elején listászerű felsorolást láthatunk, amelyet rövid bevezetés követ. Az egyes részek feldolgozását a törzsszöveget tagoló szövegdobozok, piktogramok és kiemelések segítik. A szerkesztői munkát dicséri, hogy a szövegdobozokat, piktogramokat egyrészt igényes kivitelezés jellemzi, másrészt külön részben magyarázzák a kötetben. A fejezeteket összefoglalás zárja, végezetül pedig önellenőrző kérdéseket talál az olvasó. Már ez a felépítés is egyértelműen bizonyítja, hogy nem pusztán tudományos monográfiát vagy a tehetséggondozást segítő, támogató kézikönyvet tartunk a kezünkben, hanem tankönyvet is. Ez a tankönyvi jelleg magyarázza a szöveg nyelvezetét is. Egyértelműen tudományos, de a teljes közérthetőséget segítő, jó stílári megoldásokat alkalmaz a szerző. Éppen a felépítésnek és a nyelvezetnek köszönhetően válik jól használhatóvá a laikusok számára is az írás. Az érdeklődő szülő vagy a sportszakember-képzés bármely szintjén tanuló fiatal éppúgy megérti és könnyedén feldolgozhatja, mint a rutinos gyakorlati szakemberek vagy éppen a tudományos élet résztvevői.

Az első, Bevezető gondolatok a tehetséggondozáshoz című fejezet keretét ad a további részek megértéséhez. Tisztázza a kiemelt figyelmet igénylő tanuló fogalmát, valamint a tehetséggondozás szintjeit és lépéseit. Megismerhetjük a tehetségek arányát és a tehetségek földrajzi eloszlásának sajátosságait. A szerző leszögezi, hogy bár a tehetségek földrajzi eloszlása véletlenszerű, s lehet akár egyenletes is, a tehetség kibontakozása már erősen függ az infrastruktúrától. Megállapítja, hogy a lakosság létszámához viszonyítva hazánkban a legnagyobb tehetségkibocsátó városok – ebben a sorrendben – Eger, Budapest, illetve Szentes (Révész, 2023).

A második nagy egységben még mindig elméleti bevezetőt olvashatunk, megismerhetjük a tehetségmodelleket, a tehetségkutatásokat, illetve szűkebben a sporttehetség-kutatásokat is. A kutatástörténeti előzmények bemutatása részletes, de jól érthető, az alapfogalmakat nem csak megemlíti, de értelmezi, és kontextusba is helyezi a szerző. A fejezet szakdolgozatok, akár TDK-dolgozatok és doktori disszertációk készítése során is jól használható áttekinthetést ad. A szerző tájékozottsága kiindulópontot adhat más munkák elkészítéséhez is. Nagy értéke ennek a résznek, hogy Révész László kísérletet tesz a sporttehetség egyértelmű definíciójára a korábbi kutatások összegzése alapján. Érdemes szó szerint idézni a definíciót: „A sportban az az egyén tehetséges, aki az adott sportág üzéséhez megfelelő biológiai alapokat, pszichomotoros képességeket (adottságokat) örökölt, melyek a környezet (család, iskola, testnevelő, edző) segítségével; tanulással, edzéssel, felkészítéssel olyan szintre fejlődtek, hogy azzal a hosszú távú kiemelkedő, nemzetközi sporteredmény elérésére potenciális lehetőség kínálkozik. Ehhez rendelkezik mindazon pszichomotoros, kognitív, szociális, affektív és pszichés képességekkel (kompetenciákkal), melyek lehetővé teszik számára az átlagon felüli teljesítmény tartós elérését.” (Révész, 2023, p. 75). A definícióból számos tényezőt kiemelhetünk, de véleményem szerint leginkább azt érdemes megjegyeznünk, hogy a tehetség kibontakozásához a környezet, a közösségek együttműködése szükséges. Az iskola – minden pedagógussal –, az edzővel és a családdal együttműködve éppúgy tudja segíteni, mint gátolni a tehetség kibontakozását. Ez pedig azt is mutatja, hogy az egyes szakemberek felelősége óriási.

A következő szakasz a sporttehetség gondozását, a tehetségfejlődés szakaszait mutatja be, az egyes szereplők funkcióját részletesen ismerteti. Ezt követően bemutatja a Long Term Athletes Development programot, azaz a hosszú távú sportfejlesztési programot, amelynek nagy előnye, hogy a szűken vett sportszakmai szempontok mellett a pedagógiai-módszertani szempontokat is maximálisan figyelembe veszi és érvényre juttatja. A modell paradigmatiság, hogy egyszerre célozza meg az iskolai testnevelést, a rekreációt és az élsportot. A program holisztikus szemléletű és megnyitja az utat az élethosszig tartó sport felé, egyben pedig minden sportág környezetére tökéletesen adaptálható. Az iskola szerepét vizsgálva részletesen elemzi a 2020-as Nemzeti Alaptantervet (további-

akban NAT) és a kerettanterveket. Rámutat, hogy a pedagógusok szerepe óriási, de gyakorlati tudásuk gyakran hiányzik. A NAT hiányosságaként említi, hogy nem ad teljes és részletes iránymutatást a tehetséggondozáshoz, s ez a hiányosság a kerettantervben is megtalálható. Részletesen elemzi az iskolai tehetséggondozás folyamatát, fázisait, ami nem csak a testnevelésben használható. Érdekes és hasznos rész, amikor a homogén és a heterogén fejlesztést elemzi a szerző. Utal a Komplex Alapprogram eredményeire, és konkrét példákat említi a differenciálás lehetőségeire, azaz konkrét módszertani útmutatóként is használható a fejezet (Révész, 2023).

A szereplők megismerését követően a sportágválasztás sajátosságairól kaphat képet az olvasó. Kiemeli, hogy a gyermek olyan sportágak közül választ elsősorban, amelyeket ismer, ezért nagy szerepe van az oktatásnak és a médiának is. A versenysport és az élsport motiváló szerepének változásáról is olvashatunk. Igen fontos gondolat, hogy a versenysport már kevésbé motiválja a fiatalokat, mint korábban, sokkal fontosabb számukra az egészségmegőrzés (Révész, 2023). A fejezet zárásaként a multisport szerepéről értekeznek a szerző, s a Magyar Diáksport Szövetség (MDSZ) érveit elemzi. Ennek lényege, hogy a korai sportági specializációval szemben azt ajánlják, hogy 12-13 éves korig a gyermekek minél több sportágot próbáljanak ki, akár többet is egyszerre (Révész, 2023). Könnyű belátni, hogy a multisport sikeréhez számos tényező együttes jelenléte szükséges. Egyrészt elengedhetetlen az infrastruktúrális feltételek megléte, másrészt a szülői, az edzői és a testnevelői nyitottság. A 2020-as NAT bevezette például az állampolgári ismeretek nevű tantárgyat, s többek között ennek keretében is lehetősége van a pedagógusnak a helyi sportszervezetek megismertetésére (NAT, 2020). A tantárgyhoz kiadott kerettanterv 8. osztályos tanulók számára előírja a helyi sportegyesületek megismerését (Kerettanterv, 2020). Ez fontos és előremutató kezdeményezés, de a multisport szempontjából már megkésett, ezért fontos, hogy a szakemberek már a nevelés-oktatás korábbi szakaszaiban is tudatosan együttműködjenek.

A záró fejezetekben a szerző már a kiválasztásról és a bevalásról beszél. Számos értékes megállapítása közül kiemelendő, hogy a sportágválasztás mellett a kiválasztás is nagyon jelentős. Az előzőekhez hasonlóan itt is szakirodalmi áttekintéssel és konkrét gyakorlati tanácsokkal segíti a sportszakembereket, hiszen leszögezi, hogy a korábbiakkal szemben ez már kizárólagosan a sportszakember hatásköre, aki az eredmények és a tapasztalatok elemzése után ki tudja választani a sportoló gyermekek közül az élsportolókat (Révész, 2023).

Az utolsó fejezet a bevalással foglalkozik. A bevalás maga a sportkarrier, a sporttehetség gondozásának végső célja és eredménye. Révész László áttekinti a bevaláskutatásokat, illetve azok hasznát. Rámutat ugyanakkor arra, hogy ez egy kevésbé kutatott, alapvetően hiányos terület, pedig a bevalásvizsgálatoknak komoly haszna lenne a sportban. A siker esetleges személyiségtorzító hatásaira is kitér, amely később komoly gondokat okozhat a sportolóknak (Révész, 2023).

Összegezve elmondható, hogy A sporttehetség-gondozás elmélete és gyakorlata olyan könyv, amelyet érdemes minden sportszakembernek, érdeklődő pedagógusnak és szülőnek megismernie. Számos problémára és nehézségre felhívja a figyelmet, és gyakorlati tanácsokat ad a tehetséggondozáshoz, mindezt mély és sokrétű elméleti áttekintéssel ötvözve. Fontos a médiatudatosság fejlesztése, a sportszakemberek, valamint a testnevelőtanárok kommunikációs készségeinek fejlesztése. Az edzői és a testnevelői kommunikáció fejlesztése a képzés során most is jelen van, de ennek jelentőségét mindig fontos kiemelni, hiszen a sporttehetségek problémáinak megelőzésében, a kialakult problémák kezelésében is óriási szerepe van. A szülők, illetve a sportoló tágabb környezetének is ismernie kell a tehetséggondozás elméleti és gyakorlati kereteit, hogy támogatni tudják a gyermekeket készségeik kibontakoztatásában. Természetesen nem szükséges, hogy minden tehetséges gyermek szülője szakemberré váljon a sporttehetségek gondozásának terén, de ha az alapismereteket megszerzik, akkor már sokat tudnak segíteni a gyermeküknek.

Irodalom

1. 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról. (2020).
<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8daf918a399a0bed1985db0f>
2. Bognár, J. (2010). *Pedagógiai és sportpedagógiai ismeretek*. Magánkiadás.
3. Gyarmathy, É. (2007). *A tehetség – Háttéré és gondozásának gyakorlata*. ELTE Kiadó.
4. Kerettanterv az állampolgári ismeretek tantárgyhoz. (2020).
https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/kerettanterv/Allampolgar_iismeretek_F.docx
(2024. 01 10.)
5. Paján, V. & Bánhid, A. (2011). *Sportalkímia – Ismerd meg a győztesek titkát – A bajnokok bevált módszerei a mindennapok sikeréért*. Sportalkímia Kft.
6. Révész, L. (2023). *A sporttehetség-gondozás elmélete és gyakorlata*. Krea-Fitt Kft.
7. Szatmári, Z. (Ed.) (2018). *Sport, életmód, egészség*. Akadémiai Kiadó.
<https://doi.org/10.1556/9789634541219>